

УДК 336.226.33

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V55(2026)-36

Тучак Т. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністрування податків, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ORCID: 0000-0003-4696-924X

e-mail: Tanyatuchak75@gmail.com

Шпак Я. О., здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ORCID: 0009-0009-9734-3889

e-mail: iam.yana.shpak1008@gmail.com

Маценко В. М., здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ORCID: 0009-0003-6596-2630

e-mail: matsenko.vika2004@gmail.com

Напрями реформування акцизної політики України: фінансові аспекти та європейські стандарти

Анотація. У статті проведено комплексне дослідження стратегічних напрямів реформування акцизної політики України в умовах євроінтеграційних процесів та воєнного стану. Проаналізовано оновлену нормативно-правову базу 2024-2025 років, зокрема зміни до Податкового кодексу України щодо імплементації положень податкового права ЄС. Особливу увагу приділено механізму реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року, що передбачає перехід на розрахунок акцизних ставок у євро та поступове підвищення податкового навантаження на тютюнову продукцію, пальне та алкогольні напої, наближаючи їх до мінімальних європейських стандартів.

Досліджено фінансову ефективність запровадження акцизу на підсолоджені цукром напої (SBT) у 2027 році як інструменту соціально орієнтованої податкової політики. Обґрунтовано необхідність впровадження інтелектуальної системи «e-Акциз» для посилення державного контролю та ліквідації тіньового сектору ринку. На основі статистичних прогнозів до 2028 року оцінено очікуваний фінансовий ефект від реалізації окреслених реформ для стабілізації Державного бюджету України.

Ключові слова: акцизна політика; євроінтеграція; Національна стратегія доходів; акцизний податок; пальне; тютюнові вироби; e-Акциз.

Tuchak Tetiana, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Tax Administration, State Tax University, Irpin, Ukraine

Shpak Yana, Undergraduate Student (Bachelor's level), State Tax University, Irpin, Ukraine

Matsenko Viktoriia, Undergraduate Student (Bachelor's level), State Tax University, Irpin, Ukraine

Directions for Reforming Ukraine's Excise Policy: Fiscal Aspects and European Standards

Abstract. Introduction. In the context of martial law and the implementation of the IMF Extended Fund Facility (EFF) program, fiscal sustainability has become a paramount issue for Ukraine. This article examines the strategic role of excise taxation as a key financial instrument for regulating socio-economic processes. The study highlights the necessity of timely budget replenishment for social payments and defense needs through a comprehensive update of theoretical approaches to state policy mechanisms. Special attention is paid to the integration of European standards (acquis EU) and the introduction of innovative control measures, specifically the e-Excise system, aimed at minimizing the shadow economy. The relevance of the research is driven by rapid changes in the regulatory framework during 2024-2026 and the adoption of the National Revenue Strategy until 2030 (NRS).

Purpose. This study aims to analyze the current state of excise taxation in Ukraine, investigate regulatory updates for 2024-2025, and evaluate strategic directions for the sector's development in line with the National Revenue Strategy until 2030.

Results. The circulation of alcohol and tobacco products in Ukraine is characterized by high state control, legally grounded in the Law of Ukraine No. 3851-IX. The research analyzes key Cabinet of Ministers' resolutions that ensure digitalization of the sector, particularly the transition to electronic licenses and the e-Excise system (Resolution No. 1087). A detailed roadmap for reforming excise policy until 2030 is examined, highlighting the transition to excise rates denominated in Euros for tobacco and fuel to protect budget revenues from devaluation. Forecasts indicate that additional fiscal revenues could

¹Стаття надійшла до редакції: 19.02.2026
Received: 19 February 2026

reach 13.8 billion UAH annually by 2028 due to the harmonization of tobacco tax rates with the EU minimum of 90 EUR per 1000 units. Furthermore, the study analyzes the implementation of the Sugar-Sweetened Beverages Tax (SBT) planned for 2027, estimating that it will generate approximately 8.3 billion UAH annually and serve as a social investment by reducing the incidence of diabetes and cardiovascular diseases.

Conclusions. Ukraine's tax policy has decisively shifted toward European integration. The transition to Euro-denominated rates and the implementation of the e-Excise system are crucial steps to eliminate grey schemes and ensure predictability for legal businesses. Future research should examine the impact of excise rate changes on population purchasing power and the elasticity of demand for innovative nicotine-containing products.

Keywords: excise tax; excise policy; National Revenue Strategy; European integration; e-Excise; fiscal sustainability; harmonization of legislation; tobacco products; fuel excise; Sugar-Sweetened Beverages Tax.

JEL Classification: H21; H27; E62; K34; I18.

Постановка проблеми. Акцизний податок є стратегічним фінансовим інструментом регулювання соціально-економічних процесів. Сьогодні акцизне оподаткування через цінові механізми дає можливість державі впливати на обсяги виробництва й реалізації підакцизних товарів. Проте в умовах воєнного стану та виконання програми МВФ (Механізм Розширеного Фінансування – EFF) на перший план виходить питання фінансової стійкості [4]. Виникає необхідність своєчасного наповнення Державного бюджету для здійснення соціальних виплат та оборонних потреб. Це потребує змістовного оновлення теоретичних підходів до механізмів державної політики, інтеграції європейських стандартів (acquis EU) та впровадження новітніх форм контрольної діяльності, таких як система «е-Акциз» для мінімізації тіншового сектору [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання еволюції та адміністрування акцизного оподаткування в Україні є предметом активних наукових дискусій. Зокрема, історичні аспекти становлення акцизів ґрунтовно досліджено у працях О. А. Фрадинського [6]. Сучасні тенденції та проблематику нарахування акцизного податку аналізує Н. В. Семенченко [5]. Питання запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та боротьби з контрафактом детально висвітлені у дослідженнях К. В. Шейка [7]. Проте стрімка зміна нормативно-правового поля у 2024-2025 роках та прийняття Національної стратегії доходів до 2030 року (НСД) [4] потребують оновленого аналізу стратегічних реформ, зокрема переходу на розрахунок ставок у євро та впровадження системи електронної простежуваності.

Формулювання цілей дослідження. Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану акцизного оподаткування в Україні, вивчення нормативно-правових оновлень 2024-2025 років та оцінка стратегічних напрямів розвитку сфери спеціальних акцизів згідно з Національною стратегією доходів до 2030 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера обігу алкогольних напоїв та спирту в Україні характеризується високим рівнем державного контролю, що реалізується через комплексну систему нормативних актів. Фундаментом цієї системи став новий Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових

дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18 червня 2024 року № 3851-IX, який набрав чинності з 1 січня 2025 року [2]. Цей закон замінив застарілий акт № 481/95-ВР, запровадивши докорінну реформу: перехід на безстрокові електронні ліцензії та повну автоматизацію контролю через систему «е-Акциз». Нове законодавство не лише визначає правові засади виробництва та обігу, а й адаптує українські норми до вимог права ЄС, зокрема в частині регулювання спиртових дистилатів та посилення контролю за обігом рідин для електронних сигарет.

Оперативне управління та технічне регулювання акцизного оподаткування забезпечується Постановами Кабінету Міністрів України, які створюють механізм практичної реалізації законів:

- Постанова КМУ від 16 липня 2025 р., № 890 «Про затвердження Порядку маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах» є ключовим документом для впровадження системи «е-Акциз». Вона забезпечує повну цифровізацію обігу підакцизних товарів, боротьбу з «тіншовим» ринком та спрощує перевірку легальності товару для споживачів [8].

- Постанова КМУ від 15.06.2006 № 833 «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів» (із численними змінами, останні суттєві оновлення – 2024-2025 рр.) створює єдині правила гри для всіх магазинів, кафе та ресторанів в Україні. Вона визначає мінімальні стандарти, яких повинен дотримуватися кожен підприємець, щоб покупець отримував якісний сервіс у безпечних умовах [9].

- Постанова КМУ від 27 вересня 2022 р. № 1087 «Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження електронної системи управління обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах»: саме цей акт став кроком до автоматизації ліцензування. Він запровадив перехід на електронні ліцензії та автоматизував порядок їх видачі через цифрові платформи (систему «е-Акциз»), що мінімізує людський фактор і корупційні ризики при отриманні права на торгівлю [10].

Згідно з розпорядженням КМУ «Про схвалення р, Україна розпочала масштабну трансформацію Національної стратегії доходів до 2030 року» № 1218- акцизної політики до 2030 року (табл. 1).

Таблиця 1 **Дорожня карта реформування акцизної політики до 2030 року**

Реформа акцизного оподаткування		
№ з/п	Захід	Термін виконання
1.	Встановлення акцизних ставок на тютюн у євро та подальше узгодження графіка їхнього підвищення до мінімальних стандартів <i>acquis</i> EU.	до 2029 року
2.	Прийняття рішення про поступове приведення акцизів на паливо у відповідність до стандартів оподаткування, що діють в ЄС	до 2029 року
3.	Прийняття рішення про запровадження для акцизів на алкогольні напої ставок на рівні мінімальної ставки ЄС	до 2028 року
4.	Вивчення особливостей акцизу на підсолоджені цукром напої з урахуванням світової практики та оцінка відповідних елементів такого податку з потенціальним запровадженням його	у 2027 році
5.	Впровадження контролю із застосуванням електронної простежуваності за обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах	у 2026 році

Джерело: сформовано авторами

Ключовою метою реформи є фіскальна стабільність та виконання вимог *acquis communautaire* (права ЄС). Схвалення Національної стратегії доходів призвело до прийняття низки законів, які покликані гармонізувати вітчизняну акцизну політику та поетапно інтегрувати її в європейський простір.

Прийняття Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо імплементації положень актів права Європейського Союзу щодо акцизного податку» № 3878-IX стало точкою відліку для переходу на європейські стандарти. Головною зміною є встановлення ставок акцизу в євро, а не в гривні. Це дозволяє державі захистити бюджетні надходження від девальвацій та забезпечити прогнозованість бізнес-середовища. Графік підвищення ставок розрахований до 2028-2029 років, що дає ринку час на адаптацію.

До 2028 року заплановано повну гармонізацію ставок акцизного податку на алкогольні напої з мінімальними порогами ЄС. Це означає не просто зміну цифр, а реформування структури податку залежно від вмісту спирту та категорії напою.

В умовах дефіциту бюджетних коштів, спричиненого воєнним станом, акцизний податок набуває статусу ключового стабілізаційного чинника. Аналіз положень Національної стратегії доходів до 2030 року (НСД) підтверджує значний потенціал

тютюнового сегмента як джерела гарантованих надходжень [4]. Реформа передбачає не просто механічне підняття цифр, а повну трансформацію моделі оподаткування. Закон України від 04.12.2024 № 4115-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо перегляду ставок акцизного податку на тютюнові вироби» передбачає поетапне підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби (рис. 1).

Прогноз додаткових фіскальних надходжень, згідно зі стратегічними розрахунками Уряду, демонструє стрімку висхідну динаміку: від початкових 612 млн грн у 2025 році до 13,8 млрд грн щорічно, починаючи з 2028 року. Такий значний приріст зумовлений двома факторами: по-перше, переходом на фіксацію ставок у валюті ЄВРО, що нівелює ризики знецінення гривневих надходжень через інфляцію; по-друге, поетапним досягненням цільового показника мінімального податкового зобов'язання у розмірі 90 євро за 1000 штук. Це рішення є прямим виконанням вимог *acquis* EU, що забезпечує не лише наповнення скарбниці, а й інтеграцію України в єдиний економічний простір Європейського Союзу (рис. 2) [4].

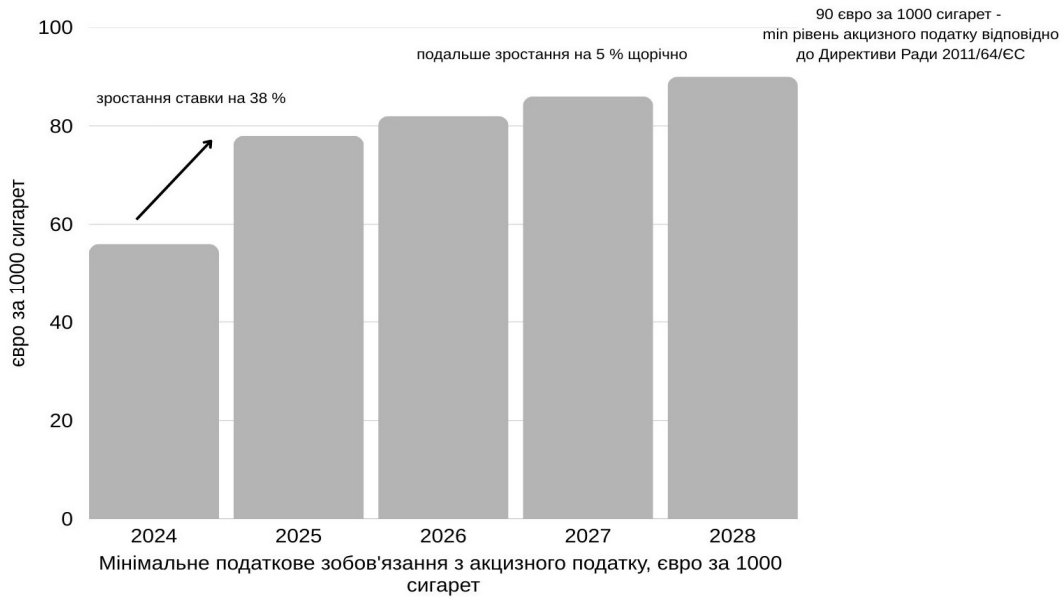

Рисунок 1 – Динаміка підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби на період 2024-2028 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними МФУ

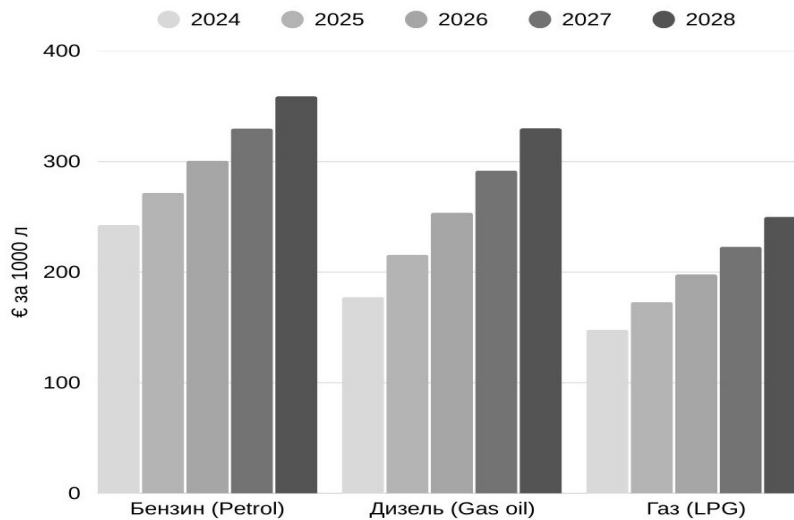

Рисунок 2 – Динаміка поступового підвищення ставок акцизного податку на окремі види пального упродовж 2024-2028 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними МФУ

Наступним вагомим кроком у гармонізації податкового поля є реформа акцизів на пальне, закріплена Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо імплементації положень актів права Європейського Союзу щодо акцизного податку» № 3878-ІХ. Цей документ встановлює чітку дорожню карту поступового підвищення ставок до кінця 2028 року [3]. Основна філософія змін полягає у приведенні національних ставок до мінімальних рівнів, визначених Директивою

Ради 2003/96/ЄС, що регулює оподаткування енергетичних продуктів. Відповідно до встановленого графіка, податкове навантаження на бензин зростає до 359 євро, а на дизельне пальне – до 330 євро за 1000 літрів [3]. Важливо підкреслити, що такий підхід дозволяє державі не лише акумулювати ресурси для відновлення пошкодженої транспортної інфраструктури, а й забезпечити стабільність та прогнозованість бізнес-середовища. Диференціація ставок на різні види пального враховує екологічні

аспекти та стимулює раціональне споживання енергоресурсів, що є критично важливим для енергетичної безпеки України в умовах тривалої агресії та європейського курсу розвитку держави.

Впровадження контролю із застосуванням електронної простежуваності за обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, передбачає наступну систему заходів (табл. 2).

Таблиця 2 Схеми заходів для посилення системи державного контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв та спирту

Зміст заходу	Результат
Державне підприємство «Укрспирт» – надання виключного права на виготовлення спирту як основної сировини для алкогольних напоїв	Державна монополія на спирт
Видача ліцензій підприємствам-виробникам на право виробництва алкогольних напоїв	Ліцензування (державний контроль за підприємствами)
Проведення відкритих публічних аукціонів з продажу спирту для подальшого виробництва алкогольних напоїв	Ринкова модель (створення конкурентних умов серед підприємств-виробників)
Визначення відповідального державного органу або створення державного підприємства	Державна монополія
Придбання виготовлених алкогольних напоїв у підприємств-виробників	Державна монополія на алкогольну продукцію
Видача ліцензій суб'єктам роздрібної мережі (фізичним або юридичним особам) на право реалізації алкогольних напоїв	Ліцензування (державний контроль за роздрібним підприємництвом)
Оптовий продаж суб'єктам роздрібної мережі закладів з реалізації алкогольних напоїв	Державне та приватне партнерство

Джерело: сформовано авторами

Новим етапом реформи у 2027 році має стати запровадження акцизу на підсолоджені цукром напої (Законопроекти №9032 та №9032-1). Ця ініціатива є частиною виконання зобов'язань України щодо наближення до європейських стандартів охорони здоров'я та фіскальної політики. Впровадження акцизу на напої з доданим цукром є новим, але стратегічно важливим напрямом для України, запланованим на 2027 рік. Цей захід базується на успішному досвіді понад 50 країн (Великобританія, Мексика, Польща) та рекомендаціях ВООЗ.

Механізм SBT (Sugar-Sweetened Beverages Tax – акцизний податок на підсолоджені цукром напої), що впроваджується відповідно до рекомендацій ВООЗ, передбачає наступне обґрунтування (Рис. 3):

- економічне обґрунтування: середня гранична ставка податку розраховується таким чином, щоб збільшити роздрібну ціну продукту на 15-20%. Саме такий рівень подорожчання, за даними міжнародних досліджень, призводить до реального зниження споживання цукру населенням;

- диференціація ставок: світова практика показує ефективність «ступінчастої» системи: чим вищий вміст цукру на 100 мл напою, тим вища гранична ставка акцизу. Це стимулює виробників змінювати рецептуру (реформуляція) на користь менш шкідливих інгредієнтів;

- фіскально-соціальний ефект: очікується, що впровадження податку в Україні дозволить залучити до бюджету близько 8,3 млрд грн щорічно. Проте головним результатом є «соціальна інвестиція» – зниження рівня захворюваності на цукровий діабет та серцево-судинні хвороби, що в довгостроковій перспективі зменшує навантаження на державну систему охорони здоров'я.

Міністерство фінансів України застерігає, що встановлення граничної ставки на мінеральні та газовані води з додаванням цукру або інших підсолоджувальних чи ароматичних речовин має враховувати купівельну спроможність населення, щоб уникнути різкого зростання тіншового ринку «сірого» імпорту солодких напоїв із сусідніх країн, де такі податки можуть бути нижчими (Рис. 3).

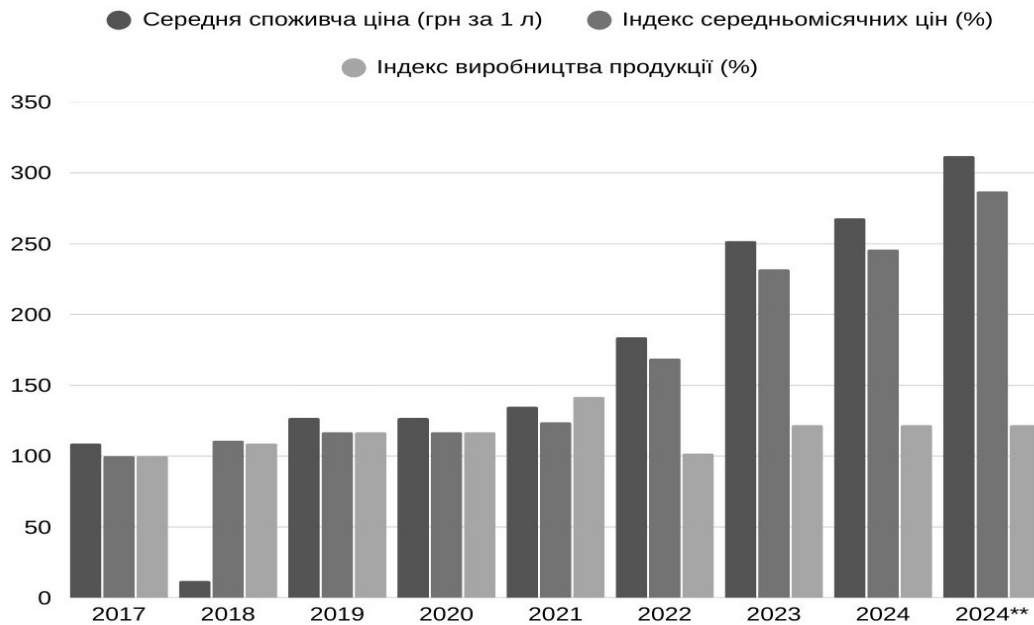

Рисунок 3 – Середня гранична ставка податку на солодкі безалкогольні напої в країнах Європи (Sweetened Beverage Tax або Soda Tax)

Джерело: сформовано авторами

Прогнозуються наступні економічні та соціальні параметри запровадження акцизного податку на води, включаючи мінеральні та газовані, з додаванням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин. Впровадження цього податку передбачає комплексний підхід, який враховує не лише фіскальні надходження, а й вплив на здоров'я населення та міжнародний досвід. Нижче наведено ключові аспекти механізму SBT та очікувані результати його застосування:

- **фіскальний ефект:** Очікувані надходження до бюджету складуть 8,3 млрд грн щороку. Ці ресурси планують спрямувати на покриття дефіциту в секторі охорони здоров'я та на програми профілактики неінфекційних захворювань;

- **механізм SBT (Sugar-Sweetened Beverage Tax):** Україна розглядає модель оподаткування за кожен літр напою з урахуванням граничної норми вмісту цукру. Це стимулює виробників переглядати рецептуру продукції, зменшуючи використання цукрози на користь безпечних замінників або натуральних компонентів;

- **Міжнародний контекст:** Запровадження податку відповідає досвіду Польщі, де подібний крок дозволив не лише поповнити бюджет, а й суттєво знизити споживання солодких газованих напоїв серед молоді.

Висновки. За результатами проведеного аналізу стану та перспектив акцизного оподаткування в Україні в межах Національної стратегії доходів до 2030 року зроблено наступні висновки:

- **Євроінтеграційний вектор:** Податкова політика України остаточно змістилася у бік євроінтеграції. Перехід на розрахунок ставок у ЄВРО та чіткий графік їх наближення до мінімальних стандартів ЄС (зокрема, до 90 євро за 1000 шт. тютюнових виробів) мінімізує вплив інфляційних процесів та забезпечує прогнозованість для легального бізнесу.

- **Баланс інтересів:** Галузь підакцизних товарів залишається однією з найприбутковіших для державного бюджету. Проте стратегічне завдання полягає у досягненні балансу між суто фіскальною функцією (збільшення доходів) та регулюючою роллю податку, спрямованою на збереження здоров'я нації та зменшення навантаження на медицину.

- **Цифрова трансформація:** Впровадження інтелектуальної системи «e-Акциз» та електронної марки простежуваності є критично необхідним кроком. Це дозволить ліквідувати «сірі» схеми, автоматизувати адміністрування та забезпечити прозорий контроль за ланцюгом постачання «виробник — кінцевий споживач».

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у проведенні детального аналізу впливу динаміки акцизних ставок на купівельну спроможність населення та еластичність попиту. Особливої уваги потребує вивчення міжнародного досвіду щодо адаптації податкового законодавства до інноваційних продуктів, таких як новітні електронні системи паління та нікотиновмісні продукти, що постійно з'являються на ринку.

Література:

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI ; станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18.06.2024 №3817-20 ; станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо імплементації положень актів права Європейського Союзу щодо акцизного податку : Закон України від 18.07.2024 №3878-IX ; станом на 18 липн. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3878-20#Text>.
4. Національна стратегія доходів до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р ; станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text>.
5. Семенченко Н. В. Акцизний податок: сучасні тенденції та проблематика. *Агросвіт*. 2020. №10. С. 16-23. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.10.16.
6. Фрадинський О. А. Еволюція акцизного оподаткування в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №1. С. 112-116. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_1/zmist.files/_27.pdf.
7. Шейко К. В. Запобігання злочинам, що вчиняються у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, Національна академія правових наук України, 2020. 216 с.
8. Про затвердження Порядку маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.07.2025 р. №890 ; станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/890-2025-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833 : станом на 13 березн. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF>.
10. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження електронної системи управління обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 р. №1087 : станом на 12 липн. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2021-%D0%BF#Text>.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2026). *Tax Code of Ukraine*. №2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2026). *On state regulation of production and circulation of ethyl alcohol, alcohol distillates, bioethanol, alcoholic beverages, tobacco products, tobacco raw materials, liquids used in electronic cigarettes, and fuel*. №3817-20. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text>.
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the implementation of European Union law provisions on excise duty*. №3878-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3878-20#Text>.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). *On the National Revenue Strategy until 2030*. №1218-p. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text>.
5. Semenchenko, N. V. (2020). Excise tax: current trends and problems. *Ahrosvit*, 10, 16-23. <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3193&i=2>.
6. Fradynskyi, O. A. (2009). Evolution of excise taxation in Ukraine. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 1, 112-116. https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_1/zmist.files/_27.pdf.
7. Sheiko, K. V. (2020). *Prevention of crimes committed in the production and circulation of alcoholic beverages* [Candidate of Legal Sciences dissertation, National Academy of Legal Sciences of Ukraine].
8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2026). *On approval of the Procedure for labeling alcoholic beverages, tobacco products and liquids used in electronic cigarettes*. №890. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/890-2025-%D0%BF#Text>.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). *On approval of the Procedure for commercial activity and rules of trade servicing in the consumer goods market*. №833. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF>.
10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *On implementation of the experimental project regarding the introduction of an electronic system for managing the circulation of alcoholic beverages, tobacco products, and liquids used in electronic cigarettes*. №1087. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2021-%D0%BF#Text>.

